

Posudek bakalářské diplomové práce

Student: Eliška MALÁ

Obor: ČJ - FJ

Název práce v českém jazyce: Ortografie ve vztahu k hláskosloví v památce „Rozmlouvání člověka se Smrtí“

Název práce v anglickém jazyce: Ortography in Relation to Phonetics in the Text "Rozmlouvání člověka se Smrtí"

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D.

Oponent práce: PhDr. Olga Palkosková, Ph.D.

Typ posudku: vedoucí práce

1 - HODNOCENÍ OBSAHU PRÁCE

	Kritérium	Hodnocení (A-D)
1.1	Adekvátnost stanovených cílů a volba metodologie	C
1.2	Relativní úplnost zpracované sekundární literatury	A
1.3	Porozumění zdrojům a schopnost pracovat s nimi	C
1.4	Volba vhodné techniky zpracování materiálu a její zvládnutí	D
1.5	Interpretace výsledků	D
1.6	Struktura práce, vyváženost jednotlivých částí	D
1.7	Logičnost výkladu	C
1.8	Přínos práce, dosažení cílů a validita závěrů	D

Slovní komentář:

Eliška Malá přistoupila ke své bakalářské práci s velkým entuziasmem. Velmi oceňuji, že si sama vybrala náročné jazykovědné, materiálově založené téma z oblasti historické lingvistiky a sama si – po konzultacích s vedoucí práce – vybrala i památku podle svého zájmu. Zde prokázala velmi dobré schopnosti řešerše primárních i sekundárních zdrojů, jakož i velmi dobrý pracovní úsudek (kritérium přístupnosti výzkumného vzorku online).

Po prvotních konzultacích došlo k jistému útlumu; teprve ke sklonku lhůty před termínem odevzdání projevila autorka o konzultace znovu zájem, avšak doporučení vedoucí práce ve značné míře nezpracovala.

Student má samozřejmě právo práci zpracovat samostatně, navíc hlavní zásady práce, základní literatura a metodologie lingvistické analýzy byly objasněny při úvodních konzultacích, proto předchozí odstavec nechce být výtkou, nýbrž pouze vysvětlením toho, proč se v práci objevují nedostatky, které by vedoucí práce, pokud by ji měl včas a hlavně průběžně k dispozici, mohl zachytit.

Jsem přesvědčena, že studentka pracovala se zvolenou památkou svědomitě. Podle mého úsudku si však špatně rozvrhla čas a jednotlivé pracovní úseky, tudíž to, co mělo být hlavním obsahem práce (jazykový rozbor památky), bylo ve výsledku nepřípustně marginalizováno. Práce se tak ve velké míře odchýlila od zadaného tématu a svou strukturou je nevyvážená.

Obsahuje i některé evidentní známky spěchu, jako např. na s. 11 zjevně opomenutou pracovní poznámku č. 9: „**Zde bude výčet základních publikací, s nimiž pracuji nejvíce.**“

Práce čítá 61 stran, z čehož do strany 47 obsahuje teorii a na stranách 48–53 se nalézá praktická část, zbytek obsahuje Závěr a literaturu. Prvních 28 stran připadá na výklad o vývoji českého pravopisu a hláskosloví (včetně praslovanských hláskových změn, aniž by autorka vysvětlila, proč je takový výklad pro téma práce, tedy pro jazykový rozbor památky z 16. století, důležitý – odůvodnění na straně 9 by se dalo vztáhnout ke všem okolnostem, které kdy ovlivnily vývoj českého jazyka), cca 10 stran charakteristice období humanismu, dalších cca 10 stran charakteristice památky a teprve posledních 6 stran je věnováno praktické části – jazykové analýze památky.

To je hlavní důvod, proč práci v této fázi nemohu doporučit k obhajobě.

Druhým hlavním důvodem je skutečnost, že autorka představené teoretické výklady (pokud už je vypracovala) nevyužívá v části praktické a tyto části vzájemně nepropojuje. Příklad: Autorka se vcelku oprávněně věnuje tématu tiskařské kultury (s. 35n.). Pokládala bych však za důležité, aby a) rozsáhlejší pozornost věnovala tiskárně, v níž analyzovaná památka vznikla, a b) svými poznatky odůvodňovala vývody analýzy textu. Pokud konstatuje (s. 48), že některé literární jevy památky jsou podmíněny územ tiskárny, potom by při samém rozboru památky měla na tyto jevy poukázat.

Další poznámky:

K cíli „vytvořit stručný přehled vývoje pravopisu do konce 16. století“ (s. 9) – takové přehledy s fundovaným výkladem jsou již dávno vytvořeny, a autorka se o ně má naopak opírat v praktické části při rozboru jazykové památky.

Své místo naopak mají kapitoly „O čem skladba pojednává“, příp. „Kompozice textu“ – bohužel ale autorka nepřináší o mnoho více, než už bylo zjištěno dříve v sekundární literatuře, již sama (byť na jiných místech) uvádí (na s. 43n. by u těchto kapitol určitě měly být hojnější odkazy na dřívější studie).

K samé památce: citace zřejmě není přesná (na to byla studentka opakovaně upozorněna), byť autorka měla ztíženu situaci tím, že pracovala s fragmentem památky, navíc s tiskem *sine anno*. Podle katalogizačního záznamu je pod sign. 27 F 27 v knihovně Národního muzea uložena památka pod názvem [Hádánj Smrti s Człowěkem] (Giřijk) [Jakubův] (Dačický Wytlačil); z toho (a ze sekundární literatury) tedy mohla diskutovat název památky, jejíž jedno konkrétní vydání analyzovala.

K praktické části:

V jazykové analýze se autorka vztahuje k vlastnímu číslování veršů, na něž pak poukazuje při uvádění jazykových dokladů. Aby z její práce mohli vycházet i další badatelé, bylo by vhodné památku transliterovat a příslušným číslováním ji opatřit (příp. po dohodě s KNM pořídit faksimili a číslování vepsat do ní). V opačném případě je badatel nucen vyhledávat popisovaný jev v originálním tisku znovu – srov. např. odkazy na verše 937, 989 apod. (nehledě k tomu, že výsledky rozboru jsou hůře verifikovatelné), nelze ani zaujmout stanovisko např. k tvrzením typu „najdeme-li grafém *S* na jiném místě v textu, nedá se

stanovit žádné pravidlo pro jeho použití“ (s. 49), a to zejména za situace, kdy nejsou uvedeny konkrétní doklady.

Z metodologického hlediska: autorka správně jako výchozí zvolila statistickou (tedy kvantitativní) metodu analýzy, měla by však frekvenci výskytu přesněji kvantifikovat. Zejména však by zasloužila rozšíření interpretace nálezů: někdy chybí i tam, kde se přímo nabízí – viz např. výskyt minuskulních grafů *s* na konci slova (v tisku se vyskytují i další příklady, z nichž by autorka mohla vyvodit příslušný závěr), o tom viz i dále.

Občas autorka uvažuje ahistoricky, resp. není jasné, zda opírá své interpretace o současná, nebo o dobová ortografická/tiskařská kritéria (respektive která): „V jediném případě lze říci, že velké *S* je použito opodstatněně, a to v zápisu slova *Syn* a jeho variant, kdy se jedná o *Syna* božího (v. 80, 94, 238), také slova *Spafytel* (v. 937) a ještě v zápisu slova *Stwořitele* (v. 986).“ (s. 49) Z čeho autorka usuzuje, že např. zápis *Smrt* nebyl pro tvůrce tisku „opodstatněný“?

Bohužel musím vyslovit výhradu i k autorčině tvrzení, které se týká zápisu *j*, totiž „Co ale překvapí, je zápis superlativů: předpona nej- má pravidelný zápis nej- či nay-...“ (s. 51). Na tyto tendence jsem poukázala (a nejen já) ve studii, která byla autorce doporučena jako jedna z prvních na úvodních konzultacích (Poznámka k problematice grafické stránky staročeských rukopisů. In *Filologické studie XX*, Praha, Karolinum, 1997, s. 73–87). To je právě jeden z příkladů, kdy studentka měla doložit, že umí účelně vystavět teoretickou část a provázat ji s částí praktickou, příp. i s dřívějšími poznatky kriticky diskutovat, pokud s nimi nesouhlasí. Podobně se měla s přihlédnutím k teoretické literatuře vyjádřit k psaní grafému *y* po ostrých sykavkách (s. 52), srov. formulaci „po souhlásce *z* se zpravidla vyskytuje *y*, [...] zato po měkké souhlásce *c* se výhradně objevuje *y*“ (ibid.).

Výklad o zápisu souhlásek „*t*, *ň*, *d*“ je zkratkovitý a zasluhoval by propracovat, kompletně dopracovat by zasluhovalo i označování kvantity (viz např. výskyt grafu *ij* pro foném *i*). A v tomto výčtu by bylo možno pokračovat.

Celkově je nutno konstatovat, že navzdory rozsáhlému teoretickému výkladu o vývoji hláskosloví v jazykovém rozboru prakticky chybí interpretace zahrnující úvahy o odrazu dobového hláskosloví v analyzované památce. Opět uvedu příklad: na s. 53 autorka uvádí „Grafém *u* označuje samozřejmě hlásku *u* a může mít tak varianty *ú* (*Smlúvu*, v. 160) a *ů* (*můg Dům*, v. 39), je-li naznačena jeho kvantita. [...] Co se týče označení kvantity *u* hlásky *u*, není v textu vodítka, abychom určili pravidlo, kdy se tiskař rozhodl pro grafém *ů* či *ú*, jejich distribuce je spíše náhodná.“ Přitom jenom z toho, co uvedla sama autorka, je patrné, že zapojit úvahu směrem k vývoji hláskosloví by bylo namístě.

Informační hodnota závěru práce (s. 54n.) je ve vztahu k výsledkům jazykové analýzy zvoleného tisku památky bohužel prakticky nulová.

2 - HODNOCENÍ FORMÁLNÍCH NÁLEŽITOSTÍ PRÁCE

	Kritérium	Hodnocení (A-D)
2.1	Adekvátnost horizontálního členění textu	B
2.2	Funkčnost odkazů a poznámkového aparátu	B
2.3	Dodržení citační normy	C
2.4	Dodržení stylové normy	B

Slovní komentář:

V textu se vyskytlo nepříjemné opomenutí v úvodním poděkování, a to interpunkční chyba a zásadní chyba pravopisná (**schovívavost*), vyšší pečlivost by zasluhoval zápis faktických údajů, viz např. chybějící místo pro verš u dokladů *gsem* (s. 51), *yakož* (s. 52), nepravděpodobný (resp. nekomentovaný) zápis *příjgdu* (s. 51) apod. Občas se objevuje nevhodná či chybná segmentace textu (s. 9, 13, 41), literární a pravopisné chyby (s. 41, 49, přes výslovné dřívější upozornění vedoucí práce se stále píše **tématika*, s. 9, **stádium*, s. 54), syntaktické nedostatky (s. 41), zanedbávání správného psaní pomlčky nebo stylistické nedostatky (místy by se měla autorka vyjadřovat expertněji, viz např. liché jery se „škrtají“, s. 20, řečnické otázky: „Jak se s tím vypořádali?“, s. 41 i jinde, dále např. na s. 42).

K citační normě. Autorka cituje svědomitě (četně), nicméně pokud se přebírá přesný úsek textu, je nutno jej opatřit uvozovkami jako citát, srov.

- autorka na s. 13: „... kde vedle velice podrobného rozkladu **zvukové, artikulační a kombinatorní stránky hlásek staré češtiny** představil i své vlastní inovativní návrhy jejich zápisu.“
- cit. Kosek, s. 16: „Kromě velmi pronikavého rozboru **zvukové, artikulační a kombinatorní stránky hlásek staré češtiny** přinesl nové řešení jejich grafiky.“

Takový případ je bezpodmínečně nutno opravit.

Bibliografie je místy nejednotná.

K doplnění zdrojů – pokud autorka rozkročila svůj badatelský zájem i směrem k vlastnostem textu, jeho kompozici, motivické stránce památky, ideologii apod., potom je třeba upozornit, že tomu se již dříve věnovalo více badatelů (o tom viz např. Hornová, 2015), a téma je daleko komplexnější. Proto doporučuji autorce, aby se skutečně vrátila k původně zadanému úkolu jazykového rozboru, který – bude-li důkladně proveden – plně dostačuje nárokům kladeným na bakalářské práce.

3 - SHRNUJÍCÍ KOMENTÁŘ HODNOTITELE

Předložená práce nespĺňuje požadavky kladené na daný typ závěrečné kvalifikační práce v oboru *Český jazyk se zaměřením na vzdělávání*.

Práce je v souladu se zásadami citační etiky.

Práci nedoporučuji k obhajobě.

Slovní komentář:

Navzdory představeným výhradám je z odevzdané práce patrné, že autorka má velmi dobré předpoklady pro sepsání kvalitní bakalářské práce. Doporučuji proto, aby práci přepracovala podle uvedených připomínek, tj. především dopracovala a rozšířila praktickou část práce, a v nejbližším možném termínu (podle svých možností) ji znovu podala k obhajobě.

4 - OTÁZKY A NÁMĚTY PRO OBHAJOBU**Datum:**

Podpis